

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-4/20
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 7333 датум: 25.02.2020.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА И ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Извештај о посети Станици граничне полиције Београд и Аеродрому "Никола Тесла"

Београд, фебруар 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ	Станица граничне полиције Београд на Аеродрому "Никола Тесла" (СПП) и просторија у транзитној зони Аеродрома, у коју се смештају лица којима је одбијен улазак у Републику Србију
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања према странцима којима је одбијен улазак у Републику Србију

¹ „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС – Међународни уговори”, бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у „Сл. гласнику РС”, бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ДАТУМ ПОСЕТЕ	28. јануар 2020. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета није најављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима Др Наташа Тањевић <i>Заменица Заштитника грађана</i></p> <p>Члан тима Маја Јовић <i>Заштитник грађана / НПМ</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви службеници СГП остварили су изузетно професионалну сарадњу са тимом НПМ, пружили све информације којима располажу, приступ просторији која служи за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у Републику Србију и ненадзирани разговор са једним од пет затечених лица⁵.

ТОК ПОСЕТЕ

На почетку посете тим НПМ је обишао просторију у транзитној зони Аеродрома за смештај странаца којима је одбијен улазак у Републику Србију. Током обиласка, обављен је и разговор са једним затеченим странцем, као и са затеченим полицијским службеницима и особљем Аеродрома, који су чланове тима НПМ информисали о начину рада, као и о проблемима са којима се суочавају у раду.

Након тога, тим НПМ је обавио разговор са замеником командира СГП, који је представио СГП у општим цртама, указао на основне проблеме са којима се суочавају у раду и пружио тиму НПМ тражене информације.

1. Структура странаца којима је одбијен улазак у Републику Србију

Одређени број страних држављана, преко Аеродрома „Никола Тесла“, покушава да дође до земаља Европске уније или да уђе у Републику Србију, а да при томе не испуњавају услове за улазак или наставак пута. Током 2019. године улазак у Србију на Аеродрому Никола Тесла одбијен је за 3.024 странаца. Највише је било држављана Републике Индије и Републике Тунис. Од укупног броја ових лица било је 2.706 мушкараца, 230 жена и 88 малолетника. Малолетних странаца без пратње није било. Потврда о регистрацији странца који је изразио намеру да поднесе захтев за азил издато је за 87 странаца. Странци којима је издата потврда о регистрацији упућују се у Центре за азил, али према сазнањима полицијских службеника у исте најчешће не одлазе.

2. Комуникација и поучавање о правима

Комуникација са странцима и поучавање о правима и њиховом правном положају, док чекају повратак, обавља се усменим путем и углавном се одвија на енглеском језику. Уколико лице не разуме енглески језик, а дошло је у групи, онда у комуникацији помаже лице из групе које говори енглески и језик странца о коме се прикупљају подаци. У ситуацијама када странци не знају енглески језик, комуникација се одија уз помоћ

⁵ У тренутку посете само једно лице је било будно.

запослених у авио-компанијама на аеродрому или се користи мобилни телефон, односно Интернет и апликација "транслејтер".

Подзаконским актом уз нов Закон о странцима⁶, израђен је двојезични образац (српско – енглески) „Одлука о одбијању уласка у Републику Србију“, који се уручује странцима којима је одбијен улазак. На овај начин, странци се писаним путем на енглеском језику могу упознати са разлогом одбијања уласка у Србију или немогућношћу наставка даљег путовања.

Када је у питању право странаца да се о њиховом статусу обавести дипломатско-конзуларно представништво њихове земље или земље која заступа њихове интересе, странцима је омогућено да сами контактирају представништво, с обзиром на то да им се не одузимају мобилни телефони, као и да постоји телефон у просторији у којој се задржавају. Станцима је омогућен приступ адвокату којег могу контактирати мобилним телефоном.

Иако су на појединим местима на аеродрому постављене информације о могућности контакта релевантних домаћих и међународних организација које пружају помоћ странцима у остваривању њихових права, НПМ је уочио да у просторији за задржавање лица којима је одбијен улазак у Републику Србију ове информације нису истакнуте на видном месту нити постоје брошуре са наведеним информацијама. НПМ сматра да је, у циљу омогућавања странцима да добију правну помоћ, потребно информисати их о начину остваривања те помоћи и о организацијама које ће им ту помоћ пружити. За остваривање права на правну помоћ није довољно то што је лицима у просторији омогућено да задрже мобилне телефоне и да слободно телефонирају, већ је потребно омогућити им да адекватно буду упознати са њиховим правима и процедурама за остваривање тих права, као и о могућности контакта релевантних домаћих и међународних организација које пружају помоћ у остваривању њихових права.

1.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање лица којима је одбијен улазак у Републику Србију, нису постављене информације о могућности контакта релевантних домаћих и међународних организација које пружају помоћ у остваривању њихових права.

РАЗЛОЗИ

Нерегуларним мигрантима лишеним слободе би требало омогућити да континуирано могу да консултују адвоката или лекара и да имају посете представника НВО, чланова породице или других лица по њиховом избору, као и да имају телефонски контакт са њима⁷

ПРЕПОРУКА

Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ ће на видном месту у просторији у коју се смештају лица којима је одбијен улазак у Републику Србију истаћи контакте релевантних домаћих и међународних организација које овим лицима пружају помоћ у остваривању њихових права, а ове информације ће превести на језике које говори највећи број странаца (енглески, арапски, фарси, урду...).

⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 24/18.

⁷ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 87. XIX Општег извештаја

3. Поступање према странцу који не испуњава услове за улазак на територију Републике Србије

Поступање службеника СПП на Аеродрому „Никола Тесла“ није се изменило у односу на претходне посете тима НПМ. Сходно важећој пракси, у већини случајева путници из „ризичних земаља“ су обавезни да приликом куповине авио-карата купе и повратну карту. Уколико наведени путници немају повратну карту, враћају се о трошку авиопревозника преко ког су допутовали. Међутим, ако путник има важећу путну исправу и испуњава услове за улазак у неку другу државу, омогућује му се да купи карту до те државе и не буде враћен у земљу полазне дестинације.

Странци који не испуњавају услове за улазак, до поласка авиона који ће их вратити у земљу из које су дошли или којим ће наставити путовање у земљу за коју испуњавају услове за улазак, смештају се у посебну просторију коју обезбеђују службеници Аеродрома „Никола Тесла“ и припадници граничне полиције.

У тренутку НПМ посете, у овој просторији било је смештено 5 странаца (пореклом из Индије, Турске (2 држављанина), Украјине и Туниса). Сви се у просторији налазе од 27. јануара 2020. године, односно од дана пре посете. Према службеним наводима, лица у просторији бораве у просеку два до три дана, али има случајева да лица ту бораве и више дана, у зависности од тога када имају повратни лет. Лица код себе имају личне ствари (мобилни телефон, лични пртљаг и сл.). Обезбеђују им се три obroка дневно о трошку авио-превозника којим су допутовали у Србију, доступна им је вода за пиће, као и основна средства за личну хигијену. Према наводима службеника обезбеђења Аеродрома и полицијских службеника, исхрана је задовољавајућа и у количини подобној да одржи њихово здравље и снагу (у шта се тим НПМ непосредно уверио⁸), а по потреби је прилагођена њиховим верским уверењима и специфичним здравственим потребама.

Лекарски преглед се врши у случају да лице затражи лекарску помоћ. Здравствене услуге пружају здравствени радници поликлинике са којом Аеродром има закључен уговор, а чија се екипа налази на Аеродрому 24 часа. У случају потребе, лица се превозе до надлежне здравствене установе.

Странцима који бораве у просторији у великој мери је ограничена слобода кретања. Просторију могу напустити само уз пратњу службеника полиције, с тим да немају могућности да време проводе на свежем ваздуху, чак и у случају дужег боравка у просторији.

Мајке са децом не бораве у наведеној просторији, већ се и даље смештају у транзитним просторијама које су посебно намењене и опремљене за њихов боравак. Поред просторије која је опремљена са играчкама и фотељама за седење, мајкама са децом је доступна чајна кухиња, тоалет, као и туш кадица са топлом водом и пулт за пресвлачење деце.

⁸ У тренутку посете, странцима је понуђен доручак који се састојао од јаја, сира и млечних производа.

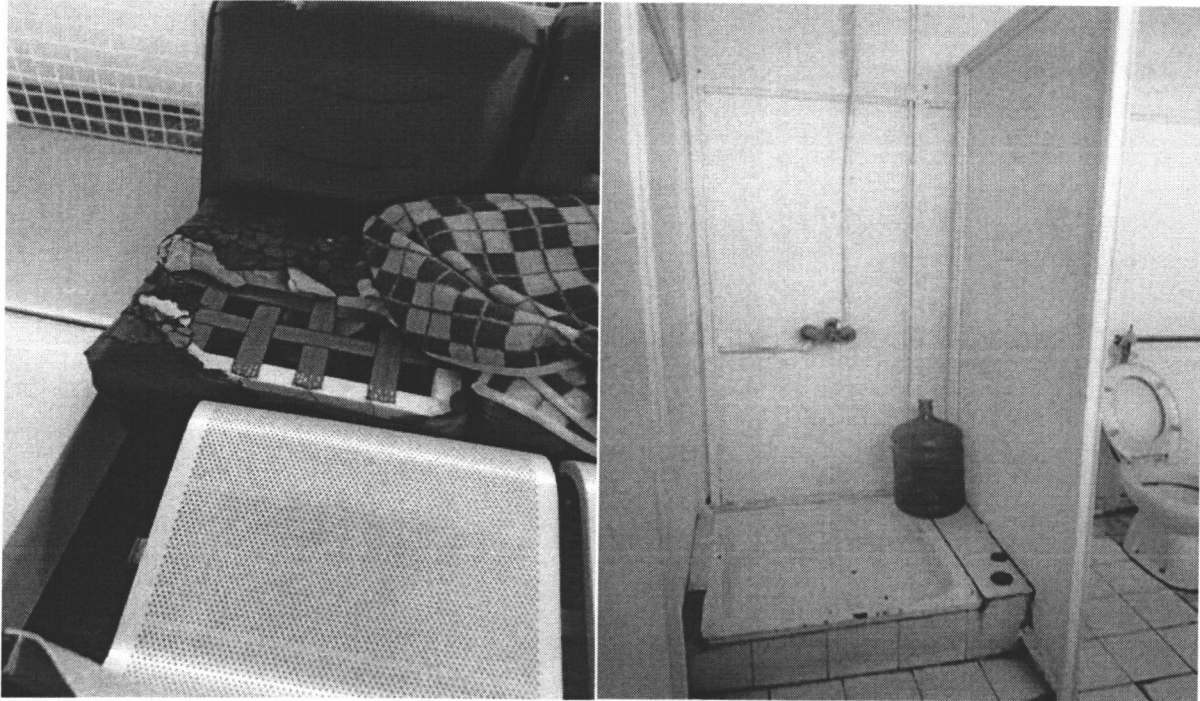
просторија за мајке са децом у транзитној зони Аеродрома

Странцима који не испуњавају услове за улазак, а затраже азил, Станица граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“ издаје потврде о регистрацији. Такође, према речима полицијских службеника, уколико странац у разговору са њима изјави да страхује за своју безбедност и живот уколико буде враћен у државу полазне дестинације, и ако постоје оправдани разлози за тај страх, не враћа се у земљу из које је дошао већ се према њему поступа као да је тражио азил. Током 2019. године ни према једном лицу нису употребљене мере принуде.

4. Просторија Аеродрома за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у РС

Просторија на Аеродрому, која служи за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у Републику Србију, налази се на крају аеродромског терминала. Просторија се непосредно надзире током 24 часа из друге просторије из које је омогућен увид у просторију у којој се налазе задржана лица, а надзор врше припадници граничне полиције и службе обезбеђења Аеродрома.

Просторија је површине око 80 м² и опремљена је са већим бројем фотеља и неколико ћебади, али не постоје одговарајући услови за спавање (адекватан лежај или душек). Просторија се свакодневно чисти и има адекватан доток природног и вештачког осветљења. Обиласком просторије утврђено је да иста не испуњава важеће стандарде у погледу загрејаности и проветрености, а чињеница да је у просторији дозвољено пушење, појачава загушљивост. Не постоји могућност да се лица изводе на свеж ваздух, односно не постоји простор за боравак лица на отвореном. На крају просторије налази се купатило, а хигијена је задовољавајућа. Међутим, коришћење туш кабине је онемогућено, с обзиром на чињеницу да у истој не постоји параван, топла вода, као и да не постоји туш већ само славина, што странцима који више дана бораве у овом простору онемогућава одржавање хигијене на адекватан начин.

просторија за странце којима је одбијен улазак у земљу у транзитној зони Аеродрома

Имајући у виду наведено, НПМ и у овом извештају, као и у извештајима који су сачињени током претходних посета⁹ скреће пажњу на чињеницу да просторија на Аеродрому „Никола Тесла“, у коју се смештају странци који не испуњавају услове за улазак у Републику Србију, није примерена вишедневном боравку лица и с тим у вези подсећа на препоруку да Аеродром „Никола Тесла“ обезбеди адекватну просторију за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак, у складу са важећим стандардима, као и одговарајући простор за боравак на свежем ваздуху.

У вези са наведеним, од стране полицијских службеника СГП добијено је обавештење да ће по овој препоруци бити поступљено на начин да ће у оквиру реконструкције Аеродрома бити изграђена нова наменска просторија за смештај наведене категорије лица која ће бити изграђена у складу са важећим стандардима. Међутим, док се наведено не оствари, НПМ сматра да је неопходно предузети све активности у циљу унапређења материјалних услова смештаја у просторији у којој се ова лица смештају, а пре свега у погледу адекватне загрејаности просторије, као и услова за коришћење купатила, у погледу постојања топле воде и туша.

2.

УТВРЂЕНО

Просторија на Аеродрому „Никола Тесла“, у коју се смештају странци који не испуњавају услове за улазак у Републику Србију, није примерена вишедневном боравку лица.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ-а су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским фоајеима. Таквим особама би требало обезбедити

⁹ Извештај о посети Аеродрому „Никола Тесла“, 71-59/15 од 03.07.2015. године; Извештај о посети СГП бр. 281-88/16 од 19. октобра 2016. год; Извештај о посети СГП бр. 281-82/17 од 13. октобра 2017. год.

одговарајуће могућности за спавање, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, те дозволити да свакодневно обављају физичку рекреацију на отвореном. Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.¹⁰

Оператер је дужан да обезбеди све потребне услове да се гранична контрола обавља несметано у складу са одредбама закона.

Оператер аеродрома из става 1. овог члана дужан је да изгради или одреди и уреди простор за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у земљу у складу са посебним законом¹¹.

ПРЕПОРУКА

Аеродром „Никола Тесла“ ће обезбедити просторију за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу у складу са важећим стандардима, а до тада ће предузети мере да се у постојећој просторији унапреде услови смештаја.

5. Разговор са странцима у просторији транзитне зоне Аеродрома

Тим НПМ обавио је разговор са једним странцем (држављанином Украјине) који је био будан у тренутку посете. Изјавио да је у Србију стигао летом из Истанбула, да је упознат са разлозима задржавања, односно са разлогом одбијања уласка у Републику Србију и да је обавестио мобилним телефоном родитеље о свом задржавању. Навео је и да нема примедби на поступање полицијских службеника и службеника обезбеђења Аеродрома према њему, као ни на исхрану, да са собом има лични пртљаг, мобилни телефон и да чека повратни лет, који је планиран за 29. јануар (дан после посете НПМ).

¹⁰ Седми општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (1997) параграф 26.

¹¹ Члан 20. Закона о граничној контроли („Службени гласник РС”, бр. 24/18)